

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

תוכן

- א. כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה.....2
- ב. כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה'.....3
- ג. לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא.....7
- ד. אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.....8
- ה. כי עקר כרעיה מאי אמר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל לא יהא בה מכשול ועון.....8
- ו. וכי מהדר אפיה מציבורא ... רבונו של עולם עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו.....9
- ז. אין הכהנים רשאים לכוף קישרי אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור.....10
- ח. אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא ואין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור
- 10
- ט. אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור בשם שלום ואין רשאים לעקור רגליהם ולילך עד שיגמור שליח צבור שם שלום.....12
- י. אין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור.....13
- יא. ואין המתרגם רשאי להתחיל בתרגום עד שיכלה פסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר עד שיכלה תרגום מפי המתרגם.....13
- יב. המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה.....14
- יג. אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ס"ת.....15
- יד. אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור מפני כבוד צבור.....16
- טו. אין הצבור רשאים לצאת עד שינטל ספר תורה ויניח במקומו ... דאיכא פיתחא אחרינא הא דליכא פיתחא אחרינא.....16

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

דף לט.

א. כיוון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה

כבר התבאר במסכת ברכות דף ל. שכיוון שנפתח ס"ת¹ אסור לספר אפי' בדברי תורה שנאמר (נחמיה ח, ה) וּכְפַתְחוּ עִמָּדוֹ כָּל הָעָם וְאִין עֲמִידָה אֵלָא שְׁתִּיקָה.

ולפיכך כיוון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת, אסור לספר² אפילו בד"ת, וגם תפלתו מתועבת עבור זה לפני ה', כמו שכתוב (משלי כח, ט) מִסִּיר אָזְנוֹ מִשְׁמַע תּוֹרָה גַּם תִּפְלֹתוֹ תוֹעֵבָה, ואשרי מי שנותן כבוד לתורה. ויש אוסרים משעה שנפתח הס"ת כדי לברך אפילו לא התחיל עדיין הקורא לקרות, וכן נהגו האשכנזים להחמיר.

אפילו לפרש דבר תורה, או להורות הוראה לאדם ששואל, אסור. אך לאפרושי מאיסורא (כלומר – להזהיר בן אדם שלא יעבור איסור) מותר לומר בדרך קצרה, אם אי אפשר להפריש ע"י רמיזה.

גם בין העליות אסור לדבר, ואף על פי שסוגרים את הספר בנתיים, ואפילו ללמוד תורה. שמא ימשך הלמוד בעת הקריאה, אך המיקל ללמוד בינו לבין עצמו. אין למחות בידו. ומותר להורות אז הוראה לפי שעה, מכיון שאינו שכיח שימשך ויבא לדבר בקריאה.

בזמננו שמאריכים במי שבירך, נהוג להקל להתיר ללמוד. ולענין שיחה בעלמא בין העליות יש המלמדים זכות למקילים בזה, אמנם אין ההיתר זה אמור אלא דיבור של צורך, וגם זה רק ענין קצר. כדי שלא יבא להמשיך בשעה שכבר התחיל העולה לומר ברכו.

איסורים אלו שייכים גם אם השלים את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו אם כבר שמע קריאת התורה.

על אף שיש מתירים ללמוד, אם יש עשרה ששומעים זולתו, אם לומד בלחש וכך מפרשים את רב ששת המוזכר בגמ'. ויש מתירים אפילו בלא עשרה, אם לומד בלחש. ויש מחמירים שגם אם יש עשרה ששומעים זולתו ולומד בלחש, שמותר רק למי שתורתו אומנתו, שאינו מבטל שום שעה מלמודו. וזוהי כוונת הגמ' במה שעשה רב ששת³. ויש מחמירים שמותר רק באופן שקודם שנפתח ס"ת, מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ס"ת אלא לקרות, ומתחיל לקרות, שמכיון שכבר התחיל במצוה

¹ לשון הטור הטור (או"ח קמו)

² שו"ע ונו"כ או"ח קמו סעי' ב

³ ועי' בא"ר שהביא בשם כמה ראשונים דהשתא אין לנו תורתו אומנתו לענין זה.

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

מתחלה וראו אותו אנשי ביהכ"נ שכבר קבע עצמו ללמוד אינו מחוייב לפסוק, אבל אם לא התחיל מתחלה אין לשום אדם ואפילו מי שתורתו אומנתו ללמוד בשום אופן כלל.

מ"מ הנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכוין דעתו ולשומעם מפי הקורא. ויש סוברים שהכל הוא עיקר החיוב מעיקר הדין.

יש מהאחרונים שכתבו שראוי למדקדק בדבריו לקרות בלחש מלה במלה עם הבעל קורא, שבלי זה אי אפשר כל כך לכוין ולשמוע. ובשערי אפרים (שער ד' סעי' י"ב) וקישור"ע (סי' כ"ד סעי' ג') ועוד אחרונים סתמו שהקהל צריך לשתוק ולשמוע מהש"ץ, וכן נהג הגר"א ועוד גדולים וצדיקים, וכן הוא עפ"י הזוה"ק (הנ"ל אות ב') ותורת הקבלה להקפיד לשתוק כמי שאין לו פה, דוגמת נתינת התורה בחר סיני⁴ שכל ישראל שתקו ושמעו מפי הקדוש ברוך הוא ומשה רבינו, וביחוד יש להקפיד על כך לאלו שאין נוהגים לעמוד בעת קריאת התורה⁵.

אסור לספר כשהמפטיר קורא בנביא, עד שישלים כמו בס"ת.

וצריך לכוין גם לברכות המפטיר ולענות אחריהם אמין.

וכתב הרמ"א (סי' מ"ח סעי' א' בשם אבודרהם) "ונהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה, דוגמת התורה שנתנה ברית, וכמו"כ יטה אזנו על כל דיבור ודיבור מהבעל קורא, בקורא את המגילה",

ויש למנוע מגבאי ביהכ"נ, ומשאר גבאי צדקה לאסוף צדקה בשעת קריאת התורה, משום שמבלבל דעת השומעים.

ב. כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו

ידיכם קדש וברכו את ה'

⁴ ז"ל הזוה"ק פ' ויקהל (דף ר"ו ע"א) "כד סליק ס"ת לתמן (כשהס"ת מגיע לבימה) כדין בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו לתתא (צריכים כל העם לתקן עצמם למטה) באימתה בדחילו ברית ובויע, ולכוונה לבייהו כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא (ולכוין לבם כמו שהיו עומדים עתה על הר סיני לקבל התורה), ויהון צייתין וירכין אודנייהו (ויהיו מקשיבים וישו אזניהם), ולית רשו לעמא למפתח פומיהון אפילו במילי דאורייתא וכ"ש במלא אחרא (אין רשות לקהל לפתוח פיהם לדברי תורה, וכ"ש לדיבורים אחרים), אלא כולהו באימתא כמאן דלית להו פומא (אלא כולם צריכים להיות באימה וכמי שאין להם פה).

⁵ כמבואר במעשה רב השלם בשם ליקוט דינים וביאורים מהגרנ"ה הלוי עפ"י ביאור הגר"א סק"ט דמהפסוק בנחמיה (ח' ה') ובפתחו עמדו כל העם ילפינן דעמדו היינו שתיקה, או עמידה ממש, או שניהם גם יחד, וכמ"ש הט"ז סק"א, אך לא עמידה ולא שתיקה זה אי אפשר

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

כהן העולה⁶ לישא כפיו יטול ידיו, שנאמר (תהלים קלד פסוק ב) שֶׁאוּ יְדֵכֶם קִדְשׁ וּבָרְכוּ אֶת יְקֹנֶךָ, כלומר כשתשאו ידיכם קדשו אותם בתחלה היינו נטילה, ואח"כ ברכו את ברכת ה' והיא ברכת כהנים.

ואף על פי שנטל ידיו שחרית יחזור ויקדש אותם קודם הנשיאות כפים, דקרא תבף לקדושה ברכה משמע. ונהגו גם לחזור וליטול למוסף⁷, למרות שנטלו לשחרית.

והנטילה צריכה להיות במים⁸ דוקא ואין מועיל כאן מידי דמנקי⁹.

אף אם יש בביהכ"נ מנין מצומצם¹⁰ וע"י שיצאו הכהנים לחוץ ליטול ידיהם לא ישאר מנין¹¹ (אך ישאר רוב מנין), ישתדלו לצאת וליכנס בזריזות, וכן אפילו אם יצטרך הכהן לעבור כנגד המתפלל שמו"ע, מ"מ ילך ליטול ידיו¹².

וכהן שעתיד לעבור לפני המתפלל, מוטב שיקדים ליטול ידיו בין ישתבח ליוצר ויכוין לשם נשיאת כפיים¹³.

י"א¹⁴ שאסור לשהות כדי הילוך כ"ב אמה¹⁵ בין נטילה לברכה ולכך צריך ליטול סמוך למתי שרוצה לעקור רגליו לרצה¹⁶, והחזן לא יאריך ברצה, אך למעשה בזה על

⁶ שו"ע ונו"כ קכח ו

⁷ כה"ח סקל"ו, וכן הוא במהרי"ל הל' יוה"כ הו"ד בהברכה המשולשת פ"ד סעי' י"ד.

⁸ מ"ב שם יט

⁹ ולא כמו בתפלה בס"ב צ"ב שמועיל מידי דמנקי.

¹⁰ עיין שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' נ"ד, ועיי"ש שבישיבתו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כשהיה מנין מצומצם נהגו הכהנים ליטול ידיהם קודם חזרת הש"ץ.

¹¹ וישתדל לצדד עצמו ולעבור בצדדי המתפללים ולא ממש נגד פניהם.

¹² אשל אברהם בוטשאטש סי' ק"ב דאף לשאר מצוות ולעניית איש"ר וקדושה מותר בכך עיין שם, וכן נוטה להקל בשו"ת מנח"י ח"ח סי' י', וע"ע סי' ד' אמות של תפילה ח"ב סי' ז' שכן נוהגים להקל בירושלים ת"ו וכן שמע מהגר"ש אלישיב שליט"א

¹³ סי' ד"א של תפילה, שם.

¹⁴ באור הלכה שם ד"ה חוזרים מהמג"א

¹⁵ בין 12 – 10 שניות עיין מדות ושיעורי תורה פ"ב סעי' ז'. או בין 32 – 30 שניות לדעה אחרת, עיין סי' ברכות שמים סי' ג' הערה ח' עפ"י הצ"ח (ברכות ט א) הו"ד בכה"ח סקמ"ו דמודדים בהליכה עקב בצד אגודל, והוא כשיעור אמירת ברכת השכיבנו.

¹⁶ ועיין אשל אברהם (בוטשאטש) על מג"א ט שאין נוהגין כמו שכתב המג"א ז"ל להסמיך ברכת כהנים לנטילת ידיים תוך כ"ב אמה, והפרי מגדים ע"ה [אשל אברהם אות י'] כתב שאם יטלו שנית על הדוכן הוא כיוהרא, והמנהג מכריע שכן הוא בכל הדורות להקדים נטילת ידיים לברכת עבודה, ואי אפשר שלא יהיה כ"ב אמה בינתים, ולשון תיכף לנטילת ידיים ברכה שאמרו חז"ל [ברכות מב, א] משמע דהיינו ברכת כהנים גופה ולא ברכה שלפניה, והברכה שלפניה משמע גם כן שתהיה אחר נטילת ידיים, ועל פי הנהוג יש בברכה שלפני ברכת כהנים שיעור כ"ב אמה על פי רוב, ונראה שכוונת התכיפה הוא רק לעקירת רגליהם לילך לברכה, ומהתחלתם לעקור רגליהם לברכה הוא התחלת ברכה, ומנעו להפליג נטילת ידיים מהתחלת עקירת רגליהם לברכת כהנים לילך בינתים לאיזה מקום אחר. ועל פי זה מיושב המנהג גם בבית הכנסת הק' הגדולים מ' אמה

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

הפוסקים שא"צ כלל נט"י כשנטל ידיו שחרית. ומ"מ לכתחלה טוב לזוהר בזה במה שאפשר. ולכן טוב לזוהר לכתחלה שלא לשוח בין נטילה להברכה¹⁷.

ונטילה זו צריכה להיות עד הפרק שהוא מקום חיבור היד והזרוע כמו שהיו מקדשים שעת עבודה, שדוכן גם נקרא עבודה. ואפילו בתשעה באב ויום הכפורים יטול כך¹⁸, וע"כ כתבו האחרונים שאפשר שצריך דוקא נטילה מכלי, וכח גברא, ושלא יהיו משתנים המים מבריייתן, ויהיה עכ"פ רביעית מים¹⁹. ואין צריך ליטול כל יד אלא פעם אחת ודי בכך,

בדיעבד אם לא נטל אלא עד סוף קשרי אצבעותיו כגון שאין לו מים די הצורך עלתה לו נטילה²⁰. או שלא נטל מכלי או כח גברא²¹ וכו' עלתה לו הנטילה²².

וכן יש לציין כי כהן שידו חבושה, אם יוכל בקל להסירו ודאי צריך להסירו, אך אם קשה לו להסירו מחמת כאב המכה, א"צ להסירו²³, וכן בשאר מיני חציצה, אם הזמן דוחק ליטול ידים ולגשת לדוכן, אין צריך להסירם, דבדיעבד אין חציצה פוסלת בנט"י לנשי"כ כשם שאינה פוסלת בנט"י שחרית.

והלויים יוצקין מים על ידי כהנים, דכתיב וקדשת את הלויים²⁴ וגו', וכתוב (במדבר יח פסוק ב) וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך וגו', ואמרו

ויותר, ונטילת ידים נוהגים אצל הפתח ומשם להדוכן יותר מכ"ב אמה, ולהנ"ל ניחא כי הולכים מנטילת ידים לברכת כהנים.

¹⁷ ביאור הלכה שם

¹⁸ וכמ"ש המשנ"ב בס' תרי"ג שעה"צ סק"י ושע"ת ס' תקנ"ד סק"ז בשם שו"ת ושב הכהן.

¹⁹ מ"ב שם כא

²⁰ אשל אברהם בוטשאטש

²¹ טבילת ידיו במעיין או במקוה של מ' סאה עיין פמ"ג א"א סק"ח דאף דמועיל לענין נט"י לסעודה לא מהני לענין נשי"כ.

²² נשי"כ כהלכתה בתוספת ברכה ס' ד' בשם הגר"ח פ' שיינברג, ועיי"ש. ואולי אם עדיין לא עקר רגליו לדוכן ולא אמרו לו עלה נכון לצאת מביהכ"נ ולא ליש"כ. והיינו באם לא שמר על ידיו בנקיות מנטי"י שחרית, דאל"ה יסמוך גם ע"ז, ויטול ידיו בלא כלי ויעלה.

²³ תשובות והנהגות ח"ג ס' ג' ועיי"ש שיש מחמירים בזה שלא ישא פיו אך אין מורין כן לרבים

²⁴ כן הוא גם בזוהר פרשת נשא דף קמו עמוד ב' אולם חזרנו על המקרא ואין פסוק שנאמר בו וקדשת את הלויים ואולי צ"ל וְהַבְדַּלְתָּ אֶת הַלְוִיִּם (במדבר ח פסוק יד) ובוזה יכול מה שכתב בזוהר שיש בהם טהרה והוא הפסוק שם (פסוק טו) וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעֶבֶד אֶת אֱהֱל מוֹעֵד וְטָהַרְתָּ אִתָּם וְכך אולי משמעות הזוהר וז"ל הזוהר מאן ידא דקדישא דא ליואה דבעי כהנא ליטול קדושה דמיא מידיו דכתיב וקדשת את הלויים הא אינון קדישין, וכתוב בהו בלויים (במדבר יח) וגם את אחיך מטה לוי וגו', שבט אביך כלל, מכאן דכל כהן דפריס ידיו בעי לאתקדשא ע"י דקדישא ליתוסף קדושה על קדושתיה ועל דא לא יטול קדושה דמיא מבר נש אחרא דלא הוי קדישא, ובצניעותא דספרא תאנא לוי דאתקדש כהנא על ידיו בעי הוא לאתקדשא בקדמיתא, ואמאי לוי, ויתקדש על ידא דכהנא אחרא תאנא כהנא אחרא לא בעי דהא כהן דלא שלים לא בעי האי כהנא שלים לאתפגם על ידא דפגמא דלא שלים, אבל לוי דאיהו שלים ואתחזי לסלקא בדוכנא ולמפלח משכן זמנא הא שלים הוא והא אקרי קדוש דכתיב וקדשת את הלויים, א"ר תנחום אף אקרי טהור דכתיב (שם ח) וטהרת אותם, ובגין כך בעי לאוספא כהנא קדושה על קדושתיה, ועיין זוהר פרשת ריש פרדת אמור דף פח עמוד א' אלא (משמע) כיון דאזוהר להו לישראל לקדשא להו בכלא אזוהר להו לכהני לקדשא לון וכן ללויים, לכהני מניין דכתיב אמור אל הכהנים, ללואי מנין דכתיב (במדבר יח) ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם, בגין דישתכחון בלהו זכאין קדישין דכייין.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

בזהר מאי וגם, אלא הכי קאמר כיון שהם קודש יוסיפו קדושה על קדושתם לקדש הכהנים על ידם. ואף שהלוי ת"ח והכהן ע"ה יש להחמיר, וכ"ש אם יש כהן אחד ת"ח שמציל את כולם ומחוייב ליצוק אף על ע"ה²⁵. אולם אם אין ביניהם ת"ח ונראה שיהיה לזול בכבוד התורה יימנע מליטול בשב ואל תעשה²⁶.

לפיכך גם הלויים יקדשו ידיהם קודם שיוצקין על ידי הכהנים, דאם לא כן איך יוסיפו קדושה והם אינם קדושים. אולם אם נוטלים ידיהם שחרית אין צריכין לחזור וליטול ידיהם עכשיו כשיוצקין על ידי הכהנים שכבר קדושים הם.

ואם הסיחו הלויים דעתם טוב שיטלו ידיהם מקודם ומכ"ש במקום שנגעו בגופן²⁷. וראוי שלוי אחד יטול ידי הכהן²⁸. ויש ללמד זכות על הנוהגים כשיש מיעוט כהנים והרבה לויים שכמה לויים מחזיקים יחד הכלי ושופכים יחד על ידי הכהן.

יש מקומות שהמנהג ששופכין שמן של ריח במים והמ"א כאן ובט"ז לקמן סימן תקי"א כתבו דאסור דמוליד ריחא והא"ר וכן הח"צ בסימן צ"ב דעתם להקל דלא שייך מוליד ריחא בזה כיון שהשמן עצמו מעורב במים. ובנתונים מע"ש ועיו"ט בודאי יש לסמוך עליהם להקל אף דמוליד ריחא בידי הכהנים כמו שכתב בשע"ת

כשאין לוי יוצק בכור פטר רחם שהוא ג"כ קדוש קצת²⁹, ואם אין גם בכור טוב שיטיל הכהן בעצמו ולא יציק ישראל על ידו³⁰.

וכיון שצריכין הכהנים נטילה לנשיאת כפים מאסמכתא דקרא, יש אומרים שצריכין גם כן לברך על הנטילה על נטילת ידים, ויש אומרים שאין צריך לברך אם נטל ידיו שחרית, וכן נוהגין.

²⁵ מ"ב שם כב ועיין במג"א שהביא משו"ת מהר"י הלוי (אחיו של הט"ז, בס' ל"ט – מ"א, המוזכר כאן במג"א) והפרי"ח (המוזכר בבב"ט) כי לוי תלמיד חכם הנוטל ידי כהן עם הארץ מתחייב מיתה ר"ל, עפ"י הגמ' (מגילה כ"ח א) משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משנאי וכו'. אולם עיין באשל אברהם (מבוטשאטש) וז"ל "נראה דלא שייך במדינות אלו כלל כי אין בינינו עם הארץ גם באחד מבחינות עם הארץ שנוכר בפלוגתות שבש"ס" וכו', וגם ידועים דברי המג"א (ס' תקמ"ז סק"ח) שאין בזמננו דין תלמיד חכם שיודע הלכה בכל מקום (שזהו גדר ת"ח דש"ס), אך מ"מ סיים האשל אברהם דבריו "נראה שגם במדינות אלו הברירה ביד הלוי שלא יצוק על ידי כהן עם הארץ אם יש ע"י זה חשש פחיתות בכבוד התורה הקדושה".

²⁶ ועיין בשו"ע הרב (סעי' י"א) "אם רוצה הלוי (הת"ח) למהול על כבודו וליצוק ידי הלויים (הע"ה) רשאי ונכון לעשות כן כדי להוסיף קדושה על קדושת הכהנים, ואין בזה איסור משום זלזול תורתו כיון שאינו משרת את הכהנים דרך חק ומשפט כהונה אלא מתכוין להוסיף קדושה על קדושתם ואין איסור כלל לחכם לזלזל את עצמו משום איזו הידור מצוה ותוספת קדושה ואדרבה זו כבודו".

²⁷ מ"ב שם כג אולם עיין כף החיים ס"ק מב שבכל מקרה ראוי שיטלו ידיהם הלויים קודם גם אם נטלו בשחרית. לקט הקמת החדש סקמ"ה, שו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' נ"ז בשם הגרי"ש אלישיב.

²⁹ וכן בשו"ע הרב סעי' י ועיין כף החיים מ

³⁰ מ"ב שם כב ולשון הזהר נשא שם ועל דא לא יטול קדושה דמייא מבר נש אחרא דלא הוי קדישא, ועיין כף החיים מ וספר כתר כהונה י ד שלא יטול מכהן אחר ולא מלוי שאינו בגיל מצוות

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

אם אין לו מים³¹ כתבו האחרונים שאם בשחרית נטל ידיו עד הפרק³², נוכל לסמוך על שיטת הרמב"ם שלדעתו יוצא בנט"י שנטל בשחרית כל שלא הסיח דעתו, ויודע שלא נגע במקום מטונף.

יש מקומות שהמנהג ששופכין שמן של ריח במים ובשבת המ"א כאן ובט"ז לקמן סימן תקי"א כתבו דאסור דמוליד ריחא והא"ר וכן הח"צ בסימן צ"ב דעתם להקל דלא שייך מוליד ריחא בזה כיון שהשמן עצמו מעורב במים. ובנתונים מע"ש ועיו"ט בודאי יש לסמוך עליהם להקל אף דמוליד ריחא בידי הכהנים.

ג. לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא

כבר התבאר במסכת מגילה דף כט. שאם היו לבהכ"נ שני פתחים³³, לא יכנס בפתח זה כדי לצאת בפתח השני לקצר דרכו. שאסור ליכנס בהם אלא לדבר מצוה, ואפילו הולך לדבר מצוה ורוצה לקצר דרכו להגיע לאותו דבר מצוה דרך בית הכנסת, אין להתיר³⁴ אלא אם אין דרך אחרת להגיע.

אולם גם בהולך לצרכו יכול להכנס בפתח זה ולקרא מעט מקרא³⁵ או יאמר דבר שמועה, הלכה או משנה, ויצא דרך פתח האחר כדי שלא יהא נראה כאילו נכנס לצרכו, ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות, יאמר לאחד מהתינוקות קרא לי פסוק שאתה קורא בו או ישהה מעט ואח"כ יצא, שהישיבה בהם מצוה, שנאמר: אשרי יושבי ביתך (תהילים פד, ה).

אם היה הדרך עובר קודם שנבנה בהכ"נ, מותר.

אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו, מותר.

וכשנכנס בו להתפלל, מצוה³⁶ למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר, אם יש שני פתחים, להראות חביבות בית כנסת. וכשם שנהגו העולים לבית המקדש כדכתיב (יחזקאל מו פסוק ט) וּבָבּוֹא עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי יָקוֹק בַּמּוֹעֲדִים הָבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וְהָבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוּ בִּי נִכְחוּ יֵצֵא

³¹ מ"ב שם כ

³² דאי לאו הכי לא מהני בן משמע מדגול מרבבה. שער הציון שם ס"ק כד

³³ שו"ע ונו"כ קנא ה

³⁴ ביאור הלכה שם ד"ה לקצר ומסתבר שה"ה אם רוצה להגיע לבית הכנסת אחר אין להתיר אלא אם אין דרך אחרת, או שצריך למהר שלא יפסיד המצוה.

³⁵ ביאור הלכה שם ד"ה לעשותו דרך

³⁶ מ"ב שם כא

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

ד. אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה

קודם שאומרים הכהנים את פסוקי הברכה מברכין על המצוה כמו שמברכין על כל מצות, ואומרים כל הכהנים³⁷, ברוך אתה ה'אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.

י"א³⁸ שכשמחזירין הכהנים פניהם כלפי העם מברכים, וי"א שמברכים קודם שמחזירין פניהם.

והמדקדקין³⁹ יוצאין ידי שניהם, דהיינו שמתחילין הברכה בעוד שפניהם כלפי ההיכל, ובתוך הברכה קודם תיבת⁴⁰ וצונו מחזירין פניהם כלפי העם וגומרין, ויש מהספרדים⁴¹ שנהגו להחזיר פניהם בתיבת באהבה.

י"א⁴² שמברכים קודם שישאו ויפרסו כפיהם שנשיאת כפיים היא עיקר מצות התורה וכל המצוות מברך עליהם עובר להתחלת עשייתן לכתחילה. וי"א⁴³ שנושאים ידים בתחילת הברכה שנאמר (תהלים קלד פסוק ב) שאו ידכם קדש ואחר כך וברכו את יקוק. ויש שנהגו לפשר שבתיבת וצונו כשמחזירין פניהם כלפי העם נושאים ידיהם.

אין הברכה מעכבת המצוה, ולכך אם לא הספיק את הברכה, יתחיל לומר מיד אחר הש"ץ תיבת יברך.

ה. כי עקר ברעיה מאי אמר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל לא יהא בה מכשול ועון

³⁷ לא שאחד יברך והאחרים יענו אמן. מ"ב שם מא

³⁸ שו"ע ונו"ב שם יא

³⁹ מ"ב שם מ

⁴⁰ ברכ"י סק"ט מובא בשע"ת, קיצוש"ע סי' ק' סעי' ח' ועוד. וכמבואר בשו"ע סעי' י"ז ומשנ"ב שם דרך הפיכת פניהם לעם הוא מצד ימין שלהם שהוא לצד דרום, ובשעה"צ שם סקנ"ג שאף אימר יד ינהג כן.

⁴¹ ילקוט יוסף תפילה ב סימן קכח – הלכות נשיאת כפים סעיף מט

⁴² שו"ע הרב סעי' י"ז

⁴³ כ"כ במאירי (מגילה כ"ד א) וסוטה ל"ט "פושטין אצבעותיהם ומגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם ומברכין כל אחד מהם בא"ה אמ"ה אקבש"א וכו', וכן הכריע בדע"ת בשם ס' מפענח רזא פ' נשא שאין עיקר ברכת כהנים אלא פסוקי 'יברכך' וכו' ולא נשיאת הכפיים גרידא, לכן הוי שפיר עובר לעשייתו, ומובא גם בכה"ח סקע"ז, ובנפש חיה להגר"ר מרגליות סי' זה כותב שכן המנהג.

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

כשעוקר⁴⁴ הכהן את רגליו לעלות לדוכן, אומר יהי רצון מלפניך ידוד אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל, ברכה שלמה, ולא יהיה בה שום מכשול ועון, מעתה ועד עולם. ויאריך בתפלה זו עד שיסיים הש"ץ ולך נאה להודות כדי שיענו הקהל⁴⁵ אמן על שתיהן⁴⁶ וכדי שיוכל לסמוך לה הברכה של ברכת כהנים. וי"א⁴⁷ וכן המנהג עכשיו⁴⁸, שאין אומרים אותו בדרך הליכתו כי אם אחר שעומדים כבר לפני ההיכל, ואמרו מודים, אחרי זה אומרים יהי רצון זה.

ו. וכי מהדר אפיה מציבורא... רבונו של עולם עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו

אחר שיסיימו הכהנים ברכתם⁴⁹ עונין הציבור אמן⁵⁰, והכהנים מחזירין פניהם להיכל ואומרים, רבונו של עולם, עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו⁵¹. השקיפה מן השמים, וברך את עמך את ישראל⁵², ויש מוסיפים⁵³ ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש⁵⁴ ויאריכו בתפלה זו עד שיסיים הש"ץ שים שלום, כדי שיענו הציבור⁵⁵ אמן על שניהם יחד.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם ט

⁴⁵ פשוט דגם הכהנים יענו אמן על ברכת הש"ץ

⁴⁶ מ"ב שם ל מהמג"א ועיין בלבוש ואלוה רבה מסכים לדעת הלבוש שיאריכו הכהנים עד לאחר שיענו כל הציבור אמן כדי להסמיך תפלתם לברכתם, ולפי זה אינם צריכים הכהנים לענות אמן על ברכת הש"ץ אבל כמעט כל האחרונים העתיקו דברי המגן אברהם, שער הציון שם ס"ק לה

⁴⁷ רמ"א שם

⁴⁸ מ"ב שם ל

⁴⁹ שו"ע ונו"כ שם טו

⁵⁰ ובלבוש כתב ואז מתחילין הציבור וגם הש"ץ לומר בלחש שים שלום עד וחיים ושלום, ואז מתחיל הש"ץ בקול רם וטוב בעיניך וכו',

⁵¹ כלומר שתסכים על ברכתנו וכדכתיב ואני אברכם. מ"ב שם נה

⁵² ובפרישה כתב דאין לסיים הפסוק דבזה"ל לא שייך לומר ואת האדמה אשר נתת לנו, הו"ד בכה"ח סקצ"ו ובשם בן איש חי שכן נוהגים בירושלים שלא לסיים הפסוק ובכוונה לא כתב השו"ע "וגו". אך בסידור יעב"ץ ס"ל שאין זה תוספת ברכה אלא בקשת רחמים שתקובל ברכתם.

⁵³ סידור יעב"ץ, וכ"ה בשאר הסידורים. כדי שלא להפסיק באמצע פסוק, עולת תמיד ותורת חיים סי' זה.

⁵⁴ דברים פרק כו פסוק טו

⁵⁵ ומסתבר שגם הכהנים צריכים לענות אמן אחר הש"ץ. ואף דאפשר היה לדחות דזה מחזי כעונה אחר ברכת עצמו שבקשתו גם כן על ענין זה, מכל מקום בלאו הכי אמירתו לאו ברכה גמורה היא שאין בה שם ומלכות שער הציון שם ס"ק נב

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

ואם אינם יכולין להאריך כל כך, יאמרו אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום. יהי רצון שתשים עלינו ועל כל עמך בית ישראל. חיים וברכה למשמרת שלום, ומתכוין לגמור עם החזן.

בר"ה ויו"כ שמאריכין בניגוני היום תאמצנו וכו' לא יתחילו לומר רבון עד לבסוף כדי שיסיימו עם הקהל כאחד⁵⁶.

אם הכהן באמצע פסוקי דזמרה או ק"ש וברכותיה ועולה לדוכן, אין מפסיק בתפילה זו ולא בתפילה שלפני הדוכן⁵⁷.

דף לט:

ז. אין הכהנים רשאים לכופ קישרי אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור

אין הכהנים⁵⁸ רשאים לכופ אצבעותיהם כלומר לכופף את ידיהם הפרושות עד שיחזרו פניהם, שכל זמן שפניהם כנגד העם יהיו ידיהם פרושות לחול עליהם הברכה. ולהלן יבואר שעומדים שם עד שיסיים ש"ץ שים שלום, ויזהרו שלא ידברו עד שירדו מדוכנן אף שכבר הורידו כפיהם⁵⁹.

ח. אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמז מפי הצבור ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא ואין הצבור רשאים לענות אמז עד שתכלה ברכה מפי הכהנים ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמז מפי הצבור

⁵⁶ מ"ב שם נד

⁵⁷ הליכות שלמה פ"י אות ד' בשם הגרש"ז אויערבאך וצ"ל.

⁵⁸ שו"ע ונו"כ שם מז

⁵⁹ מ"ב שם נח

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

אין הקורא⁶⁰ שקורא כהנים רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן שעונין אחר ברכת הודאה מפי רוב⁶¹ הציבור⁶².

ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן עד שיכלה דיבור התיבה של כהנים מפי הקורא, ואין הציבור עונין אמן של ברכת בקדושתו וכו' עד שתכלה ברכת בקדושתו של אהרן מפי הכהנים.

ואין הש"ץ מתחיל להקרות לכהנים יברכך עד שיכלה אמן של ברכת קדושתו של אהרן מפי⁶³ הציבור, ואין הכהנים רשאים להתחיל יברכך עד שתכלה מלת יברכך מפי הש"ץ המקרא, והמקרא לא יתחיל להקרות תיבה אחרת עד שיסיימו הכהנים התיבה שלפניה⁶⁴, וכן בכל מלה ומלה של ברכת כהנים, ואין הציבור עונין אמן אחר כל פסוק ופסוק עד שתכלה הברכה מפי הכהנים, ואין המקרא מתחיל עד שיכלה⁶⁵ אמן של הציבור⁶⁶. ואין הש"ץ מתחיל בשים שלום עד שיכלה אמן מפי הציבור.

ובין כך מתחילין הכהנים⁶⁷ לומר רבון העולמים וכו', ואז עונין הציבור אמן על ברכת שים שלום של הש"ץ ועל רבון העולמים של הכהנים ביחד.

⁶⁰ שו"ע ונו"כ שם יח

⁶¹ מ"ב שם סד

⁶² זהו לפי דעה המבוארת לעיל דף לח: דבמקומות שנושאים כפיהם אין אומרים או"א ברכנו וכו' אלא תיכף אחר סיום ברכת מודים קורא הש"ץ כהנים אבל לפי המנהג שתמיד הש"ץ אומר או"א כמו שכתב הרמ"א שם לא שייך כלל דין זה דהא שוהה בלא"ה הרבה יותר ע"י אמירתו או"א

⁶³ במחבר פה כתב כל הצבור לפי שהוא חיוב על העם לשמוע כל הברכה מפי הכהנים ולהכי דקדק המחבר בכאן וכתב כל הצבור להורות דאף אם יש קצת אנשים שטועין ומאריכין באמן יותר מדאי צריך להמתין גם עליהם לפי שהחיוב הוא על כולם לשמוע וכו' הוא לשיטת המחבר שפסק דאין החזן מקרא תיבת יברכך וע"כ צריך להזהיר הכהנים בהתחלתם יברכך אבל לדירן שהחזן מקרא גם תיבת יברכך יש אזהרה על החזן שלא יתחיל להקרות התיבה של יברכך קודם שסיימו עכ"פ רוב הצבור אמן ואחר שסיים החזן את התיבה אז מותרין הכהנים להתחיל יברכך.

⁶⁴ מ"ב שם סח

⁶⁵ כדי שישמעו הצבור התיבה יפה מפי הכהנים ולא תתערב בה שמיעתם מהמקרא. מ"ב שם סז

⁶⁶ מ"ב סו

⁶⁷ ברמ"א שם סיים לא יתחילו הכהנים רבון העולמים כו', עד שיכלה אמן מפי הצבור אך האחרונים פקפקו בהג"ה זו דלא משכחת לה דהרי אין מתחילין לומר רבון העולמים עד שיחזירו פניהם ואין מחזירין פניהם עד אחר שמתחיל הש"ץ שים שלום כמבואר לעיל וזהו אחר שכבר ענו הצבור אמן.

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

ט. אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור בשים שלום ואינן רשאים לעקור רגליהם ולילך עד שיגמור שליח צבור שים שלום

אין הכהנים⁶⁸ רשאים להחזיר פניהם להיכל עד שיתחיל ש"ץ שים שלום וכו', ואינן רשאים לכוף אצבעותיהם כלומר לכופף את ידיהם הפרושות עד שיחזרו פניהם, שכל זמן שפניהם כנגד העם יהיו ידיהם פרושות לחול עליהם הברכה. ועומדים שם ואינן רשאים לעקור משם עד שיסיים ש"ץ שים שלום, שהכל ענין אחד הוא עם ברכת כהנים. ויזהרו שלא ידברו עד שירדו מדוכנן אף שכבר הורידו בפיהם⁶⁹.

ויש אומרים שצריכין להמתין עד שיסיימו רוב⁷⁰ הצבור לענות אמן אחר שים שלום, וכן המנהג דקיי"ל שגם עניית אמן היא מן הברכה, ולא נקרא סיום הברכה עד שיפסוק האמן מפי הצבור⁷¹,

ועכשיו שיש מקומות⁷² בחוץ לארץ⁷³ שהמנהג לומר לכהנים בירידתם מן הדוכן יישר⁷⁴ בח⁷⁵, מהנכון שלא ירדו הכהנים מהדוכן עד לאחר שיסיים הש"ץ קדיש, כדי שלא יתבטלו הכהנים והעם מעניית איש"ר ושאר אמנים עי"ז כמו שמצוי. ובראש השנה לאחר נשיאת כפיים דמוסף ימתינו הכהנים על הדוכן עד אחר התקיעות, וסיום הקדיש.

⁶⁸ שו"ע ונו"ב שם טז

⁶⁹ מ"ב שם נח

⁷⁰ מ"ב שם

⁷¹ מ"ב שם ס

⁷² מ"ב שם ס

⁷³ אך בארץ ישראל במקומות שנושאים כפיים בכל יום לא נוהגים בכך, ובס' מקור הברכה בשם זקני ירושלים דהבית יוסף (בסוף הסימן) כבר בירך את כהני אר"י שכתב "וישר כוחם של בני א"י שנושאים כפיים בכל יום".

⁷⁴ כהחזקת טובה על הברכה, כדי להוסיף להם אומץ ולחזקם בעבודת ה', כמבואר במטה אפרים סי' תקצ"ב סעי' י"א.

⁷⁵ בערוך השלחן (סעי' כ"ד) כתב שהכהנים משיבים למברכים "ברוכים תהיו", אך עיין שו"ת הר צבי ח"א סי' ס"ב. שנכון לכהנים להימנע מכך משום שיש לחשוש לשיטת הרמב"ם (המובא בביה"ל סעי' כ"ז ד"ה ואם הוסיף) שכהן המוסיף על הברכות אף בלי נשיאת כפיים עובר בבל תוסיף, אך 'כחכם יישר' שהוא הודאה ולא ברכה יכולים הכהנים להשיב.

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

י. אין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור

העולה תורה ומברך אין הציבור⁷⁶ רשאים לענות אמן עד שתכלה הברכה מפי העולה, ואין הקורא רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי כל הציבור. ואפילו⁷⁷ יש אנשים שמאריכין באמן צריך להמתין עליהם, שהרי כולם צריכין לשמוע הקריאה, לכן צריך הקורא להמתין אפילו על המיעוט שיגמרו האמן ואח"כ יתחיל לקרוא.

וכתבו⁷⁸ האחרונים שהמנהג שהקורא עונה אמן עם הצבור בקול רם, וממשיך בו קצת יותר מן הצבור בכדי שיבינו שמתחיל לקרות, ויטו אוזן לשמוע, ומתחיל לקרות מיד. וטוב שיפסיק קצת בין אמן להתחלת הקריאה, שלא יהא נראה מחמת נגינת אמן שהוא דבוק אל מה שקורא.

יא. ואין המתרגם רשאי להתחיל בתרגום עד שיכלה פסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר עד שיכלה תרגום מפי המתרגם

בימי חכמי התלמוד⁷⁹ היו רגילין לתרגם הפרשה כדי שיבינו העם, כי לשונם היה ארמית ואז היה דינם כך. אין הקורא רשאי לקרות לתורגמן יותר מפסוק אחד, אלא קורא לו פסוק אחד ומתרגמו, וחוזר וקורא לו פסוק אחד ומתרגמו, וחוזר וקורא לו פסוק אחד ומתרגמו, שעל זה האופן היו מבינים העם יותר.

ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא, ולא הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי המתרגם. וכל זה כדי שלא יתבלבל הציבור ויוכלו לשמוע כל הפרשה בכתבה מפי הקורא, ואח"כ שיבינו גם כל פירושה מפי המתרגם.

⁷⁶ שו"ע ונו"כ קמא ה

⁷⁷ מ"ב שם יז

⁷⁸ מ"ב שם

⁷⁹ שו"ע ונו"כ קמא א ומ"ב שם א ב

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם⁸⁰, ולא המתרגם יותר מן הקורא, שאין זה אלא דרך שחוק ולעג בעלמא. ואין הקורא רשאי לסייע למתרגם, שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה.

יב. המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה

אם לא נמצא⁸¹ מי שיודע להפטיר⁸² אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה, וכבר אמר הש"ץ קדיש אחר קריאת הפרשה, זה שרוצה להפטיר צריך לחזור ולקרות בתורה ולברך תחלה וסוף שהרי היא קריאה חדשה שהפסיק בקדיש, ואפילו השביעי רוצה להפטיר, צריך לחזור ולקרות, כיון שהפסיק בקדיש הנכנסים לא ידעו שזה המפטיר קרא מתחלה בתורה ואיכא בזיון לתורה⁸³. מ"מ נכון יותר שיקרא המפטיר אחד מן הקודמים ולא השביעי.

וביום שמוציאין ב' ס"ת וקראו ז' בראשונה, ושניה למפטיר, ואין נמצא שם מי שיודע להפטיר אסור לקרוא לשביעי לס"ת שניה, משום פגמו של ס"ת ראשונה, אבל אותם הקודמים מותר⁸⁴.

אבל אם לא אמר קדיש יפטיר מי שעלה לשביעי או לאחרון אם יודע⁸⁵, ואין צריך לחזור ולקרות בתורה⁸⁶. והקדיש יאמר אחר קריאת הפטרה וברכותיה⁸⁷.

וכן הדין בכל מפטיר כששכח לומר הקדיש מקודם ונזכר אחר שכבר קרא המפטיר בתורה לא יאמר הקדיש עד לאחר קריאת הפטרה וברכותיה⁸⁸.

⁸⁰ דכתיב משה ידבר והאלהים יענו בקול והאי בקול היינו בקולו של משה. מ"ב שם ג

⁸¹ שו"ע ונו"כ רפב ה

⁸² וה"ה בשבת של חזון אפילו נמצא מי שיודע להפטיר בנביא רק שלא ידע לקונן כנהוג ג"כ דינא הכי. מ"ב שם כז

⁸³ מ"ב שם כח

⁸⁴ באור הלכה שם ד"ה אם לא

⁸⁵ ואם השביעי אינו יודע ויצטרך לעלות למפטיר אחד מהקודמים או בכל גווני צריך לחזור ולקרות ולברך בתורה לשם מפטיר. מ"ב שם ל

⁸⁶ משנה ברורה סימן רפב ס"ק כט

אלא מה שקרא בשביעי בסיום הפרשה [או כשהוסיפו מי שקרא באחרון] עולה גם למפטיר דהא קי"ל דהמפטיר עולה למנין שבעה. מ"ב שם כט

⁸⁷ מ"ב שם כט

⁸⁸ מ"ב שם מהפמ"ג

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

ואם יש אחרים בבית הכנסת שיודעין להפטיר, לא יפטיר מי שעלה כבר, שלמה יברך ברכת התורה פעמיים שלא להכרח⁸⁹. ולפיכך כשקוראים לרב למפטיר כגון בפרשת חזון, שובה, או זכור, לא יקראוהו לעליית שלישי או עליה אחרת⁹⁰.

אם אירע שטעה הגבאי⁹¹ וקרא לאחת מהעליות את מי שקנה המפטיר, רשאי לעלות שוב למפטיר שקנהו בכסף מלא, ויש מחמירין⁹² גם בזה שאין לו לעלות למפטיר.

ומפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה, שלא יהא כבוד התורה וכבוד הנביא שוה, כלומר שאם יקרא המפטיר בנביא לבדו כמו הז' הקרואים בתורה לבדה, הוה כבוד התורה וכבוד הנביא שוה בקריאה ובברכה. לכן צריך לקרות המפטיר בתורה תחלה ומזה יראו שהתורה עיקרית⁹³.

אם קראו⁹⁴ לאדם לתורה בבית הכנסת אחר או בציבור אחר⁹⁵, ונודמן לו אותה הפרשה שקרא היום, יכול לעלות ויכול להפטיר וצריך לחזור ולברך.

יג. אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ס"ת

אין המפטיר⁹⁶ רשאי להתחיל בברכות ההפטר⁹⁷ עד שיגמור⁹⁸ לגלול הספר תורה, כדי שלא יהיו העוסקים בתורה המגביה והגולל והאוחז בעץ חיים

⁸⁹ במלבושי יום טוב (לבעל התוס' יום טוב על הלבוש הכא סק"ב) דחה טעם זה, שהרי מצינו בכהן שמברך על שני קריאות כשאין לוי, אלא הטעם הוא משום הידור, דברוב עם הדרת מלך, ולכן לא כתב האור זרוע אלא לשון 'מוטב' שלא יעלה וכו', כי אין איסור בדבר, עכת"ד.

⁹⁰ מ"ב שם לא, אולם באורחות חיים סק"ג בשם ס' חוט המשולש שהגאון רבי נתן אדלר זי"ע (רבו של החת"ס), היה עולה בכל שבת לעליית כהן וגם למפטיר. וכפי שהעיד המלבושי יום טוב (שם בסוף דבריו) "שמעתי מפי זקן אחד וכו' בשעשיתי כן פה קראקא שהפטרתי חזון אף שקריתי לשני (כי היה לוי), אמר שכן עשה הגאון מו"ה יוסף כ"ץ שהיה ר"מ פה, וקרא בכהנא, וגם הפטיר אח"כ חזון". ועיין בא"ר (סקי"ד) לאחר שמביא דברי המג"א שהרב לא יעלה לשלישי וגם למפטיר בשבת חזון, מסיים "ואפשר אילו ראה (המג"א) דברי המלבושי יום טוב, לא היה כותב כן, גם נראה כזלזול כשאין קורא שלישי", וכן הכריע להקל בשערי אפרים (שער מ' סעי' ה'), וע"ע שו"ת אבני צדק סי' כ"ז.

⁹¹ פתחי תשובה ואורחות חיים (שם) בשם שו"ת לב שלמה סי' ד'.

⁹² כה"ח סקנ"ט.

⁹³ מ"ב שם כח

⁹⁴ מ"ב שם לב

⁹⁵ עיין שו"ע הרב סוסעי' יח

⁹⁶ שו"ע ונו"ב קמ"ז

⁹⁷ לבוש ומ"ב שם כב

⁹⁸ עיין בפמ"ג שכתב דהמנהג להמתין עד עצם נמר גלילת הספר לבד אף שלא כרכו עדיין המפה עליה אך מרש"י לא משמע כן. מ"ב שם כג

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

טרודין במצותן⁹⁹ ולא יוכלו לשמוע ההפטרה. שחובה היא על כל אדם לשמוע פרשת ההפטרה כמו פרשה שבס"ת¹⁰⁰.

בשני וחמישי שאשכנזים אומרים יה"ר אחר הקריאה א"צ להמתין על הגולל שאינו אלא מנהג¹⁰¹.

אין לסלק מעל השלחן ספר הנביאים או החומש שקורין בו המפטיר, עד אחר הברכה כדי שיראה ויברך על מה שהפטיר¹⁰².

יד. אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור מפני כבוד צבור

אין השליח¹⁰³ ציבור רשאי להפשיט את המפה ששעל הבימה שעליה הספר תורה בפני הציבור כל זמן שהם בבית הכנסת, אם מניחים את ספר התורה מחוץ לבית הכנסת, מפני טורח הציבור שיתעכבו בשתיקה כל זמן שיפשיטנה וצריכים להתעכב שם עם הס"ת עד שיפשיט את התיבה אלא מוליך הס"ת והם יוצאים אחריו, וחוזר לבית הכנסת ומפשיט התיבה.

טו. אין הצבור רשאי לצאת עד שינטל ספר תורה ויניח במקומו ... דאיכא פיתחא אחרינא הא דליכא פיתחא אחרינא

⁹⁹ ועיין בב"י שהביא מהשבלי הלקט מעם אחר משום שהוא כעין בזיון לס"ת וקצת פגם שקורין בנביא כשעדיין לא נסתלקה הס"ת לגמרי, ודחה טעם זה. ועיין בביאור הגר"א ס"ק יב שכתב שהוא משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות, וכעין הא שאין פותחין הס"ת השני כל זמן שלא גמרו לגלול הראשון.

¹⁰⁰ מ"ב רפב יב

¹⁰¹ מ"ב קמז כב ומנהג הספרדים עפ"י האבודרהם וכלבו לאמרו בשבת מברכין אחרי קריאת ההפטרה קודם ברכת החודש, ובמחזור ויטרי מובא לאמרו בכל שבת לאחר קריה"ת דמנחה.

¹⁰² מ"ב רפב שם

¹⁰³ שו"ע ונו"כ קמח ומ"ב שם

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

אין הציבור¹⁰⁴ רשאים לצאת מבית הכנסת עד שיצניעו הספר תורה, שאין זה דרך כבוד לתורה שיניחיה וילכו להם¹⁰⁵. ודווקא כל הציבור או רובם משום דברוב עם הדרת מלך, אבל שנים או שלשה¹⁰⁶ שיצאו לית לן בה.

ואם מצניעים הספר תורה בבית אחד ואין לבית הכנסת אלא פתח אחד, צריכין הכל להתעכב בבית הכנסת עד שיצא הספר תורה תחלה ואפילו יחידים לא יצאו¹⁰⁷, שאין נכון שיצא אדם בפתח קודם הספר תורה¹⁰⁸. וילכו הם אחריו לעשות לה הדור עד מקום שמצניעין אותה שם, ואסמכוה אקרא דכתיב (דברים יג פסוק ה) אַחֲרֵי יָקֹק אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ.

ואם יש לבית הכנסת שתי פתחים, יכולים הם לצאת קודם שתצא הספר תורה בפתח האחד, שבו לא ניכר שיוצא קודם הס"ת¹⁰⁹, ובלבד שימתין בחוץ עד שיוציאו הס"ת¹¹⁰. וילכו אחרי הספר תורה וילווהו למקום שמצניעין אותה שם משום אחרי ה' אלהיכם תלכו.

ומטעם זה גם כן אפילו במקומות שמצניעין אותה בבית הכנסת תוך ההיכל שהוא הארון, מצוה לכל מי שהספר תורה עוברת לפניו בין בהכנסתו ובין בהוצאתו¹¹¹ שילווה אותה עד לפני הארון שמכניסין אותה שם¹¹². וכן המגביה והגולל והאוחז בעץ חיים כולם ילכו אחר הספר תורה למקומה, שכל זה יש לה הדור. אולם אם אומרים אשרי ובא לציון והלך הגולל למקומו אינו חייב ללוות הספר תורה אם אינו עובר לפניו¹¹³.

מנהג פשוט¹¹⁴ שבדרך הלוכו מן התיבה אומר הש"ץ והצבור (תהלים פרק כט) מְזִמֹּר לְדָוִד הָבֹהֹלָה בְּנֵי אֱלֹהִים וּגְוִי וְנוֹהֲגִין שְׁלֹא לֹמֵר מְזִמֹּר לְדָוִד כ"א בשבת או ביום טוב שחל בשבת אבל ביום טוב ומכ"ש בחול כשמסלקין הס"ת אין אומרים מזמור לדוד רק (שם פרק כד) לְדָוִד מְזִמֹּר לָהּ הָאֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּגְוִי

¹⁰⁴ שו"ע ונו"כ קמט

¹⁰⁵ משנה ברורה סימן קמט ס"ק א

ומיירי במקום שמנהג להצניע הספר אחר ובא לציון דאל"כ בלא"ה הלא אסור לאדם לצאת מביהכ"נ קודם קדושה דסדרא. מ"ב שם א

¹⁰⁶ מ"ב שם ב

¹⁰⁷ מ"ב שם

¹⁰⁸ מ"ב שם ג

¹⁰⁹ מ"ב שם ה

¹¹⁰ מ"ב שם ו

¹¹¹ מ"ב שם ז

¹¹² בחיד"א זי"ע בלדוד אמת אות כ"ו הו"ד בכה"ח י, ובשערי אפרים שער י' סעי' ד'. שמנהג ללוותה מעט, אבל לא עד לפני הארון קודש (זולת הגולל והמגביה), וכנראה גם בזה הטעם הוא כדי שלא יבואו לדחות זה את זה. כמבואר בכה"ח שם, ולכן אם הקהל מועט ודאי יש חיוב מצד הידור וכבוד ללוותה לאלו שהס"ת עוברת לפניהם, וכסתימת לשון הרמ"א והמשנ"ב סק"ז.

¹¹³ קצוה"ש סי' כ"ה סקס"א, דרך בקריאת מנחה דשב"ק שייך דין זה גם לגולל.

¹¹⁴ מ"ב שם ח

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

יש אומרים שיביאו התינוקות לנשק הספר תורה קודם שיכניסו אותה, כדי לחבבה בעיניהם ולזרזן במצות, וכן נוהגין. וראוי לכל מי שהספר עובר לפניו¹¹⁵ לנשק ספר התורה בפיו¹¹⁶ ולומר "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין", ואם יוכל יחבקנה בזרועותיו ויאמר "וימינו תחבקני".

בספר יסוד ושורש העבודה שער שמיני סוף פ"ח כותב "ז"ל האר"י ז"ל ומחבקים ומנשקים הס"ת בשתי זרועות דווקא ולא כמו שנוהגים ליגע ביד ולנשק היד כי זה מנהג בורות¹¹⁷". אולם יש שהחזיקו במנהג זה¹¹⁸, ולכן אם אינו יכול לנשק בפה ינשקנה ביד¹¹⁹.

¹¹⁵ כה"ח סק"ז בשם שער הכוונות שכן נהג האר"י ז"ל, אור צדיקים אות ס"ט, שערי אפרים שער י' סעי' ד', סידור יעב"ץ ועוד סידורים. במנהגי החזו"א זצ"ל פ"ה סעי' ז' בעת שהיה מנשק הס"ת היה מצמיד היטב את הפרוכת לס"ת כדי שיורגש נישוק הס"ת ולא כהמון העם שעושים להפך ומקרבים את הפרוכת לפיהם וכך מנשקים.

¹¹⁶ בסידור יעב"ץ מזהיר שלא יהיה הפה בריר או רוק או החושם מלוכלך ובפרט בילדים ותינוקות, וובס' הליכות שלמה פ"ב הערה 18 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהמנהג שלא לחוש לסכנה מחמת זה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

¹¹⁷ ובאור צדיקים הנ"ל "כשמנשק הס"ת לא יעשה כמו שעושין הרבה מהמון עם שנוגעים בידיהם את הס"ת ומנשקים את ידיהם" וכו'.

¹¹⁸ קיצור של"ה דכיון שניכר שעושה כן לכבוד הס"ת שמנשק ידו במקום שיגע בס"ת שפיר דמי, שמראה כאילו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק ביד רושם הקדושה, הו"ד בשערי אפרים (שם) בפתחי שערים, וע"ע בברכ"י יו"ד סי' רפ"ה סק"ד ובן איש חי וירא אות ר"א לענין מזוזה, והה"נ לענין ס"ת.

¹¹⁹ מסקנת שערי אפרים שם